

*Ляшенко А. А.,
здобувач кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат
Одеської обласної колегії адвокатів*

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЯК КОМПЛЕКСУ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Анотація. Стаття присвячена особливостям правового регулювання господарської діяльності у сфері туризму. Основна увага приділена дослідженню структури туристичного продукту як базового елементу туроперейтингу. На підставі аналізу іноземного та вітчизняного досвіду законотворчості, з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів виявлено недоліки у сфері правового регулювання туристичної діяльності в Україні, визначено причини, які їх зумовили, а також позначені шляхи вирішення проблемних питань у досліджуваній галузі.

Ключові слова: туристичний продукт, комплекс туристичних послуг, туроперейтинг, господарські зобов'язання, туристичні послуги, перевезення, розміщення, господарський договір, договір туристичного обслуговування, договір надання послуг.

Постановка проблеми. Між Україною і Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами було підписано Угоду про асоціацію, яку було ратифіковано Верховною Радою України 16 вересня 2014 р. [1]. Глава 16 розділу V Угоди («Економічне і галузеве співробітництво») регламентує основні напрями співпраці в туристичній галузі, у тому числі у сфері просування і розвитку туристичних продуктів і ринків.

Активізація євроінтеграційного руху сприятиме збільшенню туристичних потоків як в Україну, так і за кордон, що значною мірою вплине на розвиток вітчизняної туристичної галузі. При цьому слід зауважити, що українським і європейським законодавцем недостатньо уваги приділяється питанням правового регулювання туроперейтингу. Законодавець повинен взяти це до уваги і розпочати роботу з усунення вказаних недоліків.

Досліджуючи юридичний аспект поняття «туристичний продукт», Д.П. Стрігунова справедливо вказує на необхідність вдосконалення поняття «комплексна туристична послуга» з урахуванням конструкцій, вживаних в зарубіжному законодавстві. Крім того, автор відзначає відсутність в зарубіжному законодавстві чіткого визначення складу послуг, що утворюють туристичний продукт: «Вимагає вирішення питання і про мінімальну кількість послуг, що є змістом туристського обслуговування або комплексної туристської послуги» [2, с. 25]. Вказане відноситься і до законодавства України.

Мета статті – пошук шляхів усунення виявлених недоліків і протиріч в законодавстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання, пов'язані з правовим регулюванням туристичної діяльності у сфері господарювання, поки не стали предметом ґрунтовного дослідження вчених-правників [3, с. 72]. З наведеною думкою В.В. Резнікової важко не погодитись.

На жаль, туризм є предметом дослідження переважно вчених-економістів. Правові ж аспекти цієї галузі розглядаються такими авторами, як Н.В. Федорченко [30], В.В. Резнікова [3], А.Г. Бобкова [16], М.М. Гудима, Є.В. Козловський [31], С.І. Се-лецький, Д.П. Стрігунова [8], Я.Є. Парций, О.Н. Вікулова [32] (іноземні ініціали і прізвища передані у відповідній оригінальній транскрипції – *А. Л.*), але в їх працях відображені далеко не усі проблеми правового регулювання туризму як виду господарської діяльності, в них явно домінує цивільно-правовий аспект, який регулює передусім сферу особистого споживання. Господарсько-правова проблематика досліджуваних правовідносин (в узагальненому аспекті) розглядається в працях В.К. Мамотова [24; 35], Г.Л. Знаменського [33], О.М. Вінник [26], О.А. Беляневич [23], В.С. Щербини [34], О.П. Подцерковного [28] та інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

Структура – це сукупність стійких зв'язків об'єкта, тобто збереження основних властивостей при різних внутрішніх і зовнішніх змінах. Структура є взаєморозташуванням і зв'язком складових частин системи, її будовою [4, с. 1157].

Закон України «Про туризм» у частині 4 статті 1 визначає туристичний продукт як попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо). При цьому Закон не конкретизує, як саме повинні поєднуватися перераховані послуги, що створює певні труднощі для правозастосовчої практики.

У частині 4 статті 1 Закону перераховані конкретні види послуг, які утворюють у сукупності туристичний продукт, при цьому важливою умовою є те, що їх мінімальна кількість повинна бути не менше двох, а максимальна – необмежена. Зауважимо, що законодавець особливо виділяє дві послуги: перевезення і розміщення. Чи означає це, що обидві послуги або принаймні одна з них повинні в обов'язковому порядку входити до складу туристичного продукту? Зі змісту частини 4 статті 1 Закону зробити однозначний висновок неможливо, тому доцільно звернутися до інших статей Закону.

Уявляється, що цю норму-дефініцію необхідно сприймати кумулятивно з урахуванням положень, закріплених в інших статтях Закону, як «логічну норму, тобто правило, що виводиться логічним шляхом, яке утілює зв'язки між нормативними приписами і усі властивості, що розкривають їх державно-владну, регулятивну природу» [5, с. 42]

Стаття 20 Закону України «Про туризм» має назву «Договір на туристичне обслуговування», а її положення регулюють відносини, що виникають між туроператором і туристом у зв'язку

з наданням туроператором комплексу туристичних послуг (туристичного продукту).

Відповідно до положень статті 638 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [6] договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди за усіма істотними умовами договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, які визначені законом як істотні або є необхідними для договорів цього виду, а також усі ті умови, відносно яких за заявою хоч би однієї зі сторін має бути досягнута згода.

У частині 4 статті 20 Закону визначено істотні умови договору на туристичне обслуговування. Однією з таких умов є внесення в договір положень, пов'язаних з характеристикою транспортних засобів, які здійснюють перевезення, зокрема їх вид і категорія, а також дата, час і місце відправлення і повернення, за умови, якщо перевезення входить до складу туристичного продукту (пункт 2 частини 4 статті 20 Закону).

Таким чином, ця норма носить диспозитивний характер, що надає сторонам можливість вибору варіанту поведінки при укладенні договору, тому за згодою сторін послугу з перевезення може бути виключено зі складу туристичного продукту, тобто ця умова, на відміну від інших, є випадковою згідно з прийнятими в юридичній науці критеріями розподілу договірних умов на істотні, звичайні і випадкові.

Слід зазначити, що частина 4 статті 20 Закону містить дванадцять пунктів, які є типовими істотними умовами договору на туристичне обслуговування. Законодавець, окрім згаданих послуг з перевезення, також вказав такі послуги:

- готельного обслуговування або іншого аналогічного способу розміщення (пункт 3 частини 4 статті 20 Закону) з вказівкою їх місця розташування, категорії, а також відомостей про підтвердження відповідності послуг готелю встановленим вимогам, терміну і порядку оплати готельного обслуговування;
- харчування з вказівкою виду і способу його забезпечення;
- екскурсійного обслуговування з вказівкою його видів;
- інші послуги, включені у вартість туристичного продукту;
- згідно з положенням статті 16, пункту 9 частини 4 статті 20 Закону страхування туристів (медичне і від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховиками. Туристи мають право самостійно укладати договори на таке страхування. В цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператорові або турагенту його наявність.

Таким чином, є підстави вважати, що послуги, передбачені законодавцем в договорі на туристичне обслуговування як істотні умови, повинні входити до складу туристичного продукту, оскільки тільки відносно послуг з перевезення в Законі зроблено застереження, яке дає змогу туроператорові не включати цю послугу до складу туристичного продукту.

Аналіз частини 4 статті 1 в її системному зв'язку з частиною 4 статті 20 Закону дає можливість шляхом логічного тлумачення цих норм зробити висновок про те, що до складу туристичного продукту входять послуги з розміщення (готельного обслуговування), харчування, екскурсійного обслуговування і страхування, оскільки ці послуги законодавець відніс до істотних умов договору на туристичне обслуговування. При цьому послуги повинні надаватися туроператором як єдиний комплекс (туристичний продукт) за єдиною ціною. Цей висновок також підтверджують такі обставини:

- в розділі четвертому Закону, який присвячено організації туристичної діяльності, в статті 21, яка має назву «Договір на

екскурсійне обслуговування», законодавець визначив предмет, істотні умови і дав правову характеристику послуги з організації і проведення екскурсій;

- в статті 22 цього розділу, яка має назву «Договір на готельне обслуговування», визначено предмет, істотні умови і дана правова характеристика послуг, пов'язаних з тимчасовим розміщенням, до яких віднесено також послуги з обслуговування жилого приміщення (номера), харчування (ресторанного обслуговування), збереження майна і багажу проживаючого, а також інші послуги, надані залежно від категорії готелю.

Процес гармонізації законодавства держав-членів ЄС в туристичній галузі почався в рамках захисту прав туристів, а саме з прийняття Комітетом ЄС з питань захисту прав споживачів Ради Міністрів 13 червня 1990 р. Директиви № 90/314/ЄЕС про продаж турів із заздалегідь запланованим маршрутом та комплексом послуг (скорочено: про комплексні тури – А. Л.) [7]. Причому створення спеціального туристичного законодавства відбувалося шляхом встановлення нижньої межі вимог для суб'єктів туристичного бізнесу, при порушенні яких для захисту туристів застосовувались норми права про захист їх прав як споживачів [5, с. 48–52].

За своєю юридичною природою директиви є різновидами міжнародних договорів, а їх мета – уніфікація і гармонізація національного права в країнах ЄС. Директива № 90/314/ЄЕС про комплексні тури була сприйнята внутрішнім законодавством країн ЄС. Так, у Великобританії на її основі були прийняті Правила від 31 грудня 1992 р., у Франції її норми знайшли відображення в Законі від 13 липня 1992 р. № 92-645. Аналогічні закони діють також в Німеччині, Бельгії, Греції, Іспанії, Італії, Фінляндії та інших європейських країнах [8, с. 28].

Зазначимо, що у вказаній Директиві під туристським продуктом розуміється комплекс із попередньо запланованої комбінації не менш ніж двох послуг, запропонованих для продажу споживачам, і якщо період надання послуги перевищує 24 години або споживач забезпечується приміщенням для ночівлі: це транспортні послуги, послуги проживання та інші послуги, що не належать до транспорту та проживання, але складають значну частину комплексного туру.

З метою захисту прав споживачів туристичних послуг, своєчасного забезпечення споживача необхідною, доступною, достовірною інформацією про туристичний продукт, що забезпечує можливість їх свідомого і компетентного вибору, 9 лютого 2012 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо надання туристичних послуг» № 4385-VI, опрацьований з урахуванням положень Директиви. Вказаними змінами вирішилось чимало питань, пов'язаних із наданням достовірної інформації для споживача туристичних послуг, відповідальності за несправедливі умови договорів [9, с. 48–52].

Кабінет Міністрів України Розпорядженням від 17 вересня 2014 р. № 847р затвердив План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2014–2017 роки. Заходи, які безпосередньо стосуються туризму, містяться у Главі 16 Плану, згідно з пунктом 356 статті 401 якого Міністерству інфраструктури в особі Держкомтуризмкурорта України було доручено розроблення технічного регламенту відповідно до Директиви Ради ЄС від 13 червня 1990 р. № 90/314/ЄЕС [10].

Міністерством інфраструктури України на виконання доручення КМУ було розроблено План імплементації Директиви Ради ЄС від 13 червня 1990 р. № 90/314/ЄЕС, який був схвалений Розпорядженням КМУ від 11 березня 2015 р. № 200-р [11]

і на даний час втілюється в життя у рамках євроінтеграційного процесу.

Спроба імплементації відповідного європейського законодавства мала місце в проекті Закону України «Про туризм» (від 24 лютого 2014 р. № 4224, повернено для доопрацювання). Названий законопроект закріплює поняття комплексної туристичної послуги (пакету) та визначає його як впорядкований програмою і взаємопов'язаний технологією надання комплекс туристичних типових і нетипових послуг, а також робіт і товарів (загалом – тур), який пропонується для надання споживачеві (туристові) за встановленою загальною ціною і включає як мінімум дві складові: послуги з перевезення та розміщення, інші туристичні та окремі послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням [12]. Порівнюючи з діючою нормою, таке формулювання слід визнати більш вдалим. Взагалі зміст цього законопроекту значною мірою відтворює Модельний закон про туристську діяльність, прийнятий 16 листопада 2006 р. на двадцять сьомому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасників СНД [13], що, безумовно, слід вважати одним з його достоїнств.

Зі змісту Міжнародної конвенції про контракт на подорож також можна вивести поняття комплексної туристичної послуги, що називається в документі подорожжю, під якою розуміється комплекс послуг, що надаються за загальною ціною, включаючи транспорт, розміщення або будь-які інші послуги, що відносяться до подорожі [14].

Надання комплексної туристської послуги регулюється законодавством зарубіжних країн. У Німеччині, відповідно до положень параграфу 651a Німецького цивільного уложення (НЦУ), на підставі договору оплатного надання послуг споживачеві надаються комбіновані послуги з перевезення і розміщення [15, с. 151].

Після прийняття Директиви німецький законодавчий орган адаптував положення НЦУ до вимог Директиви. Оскільки Директива була побудована за принципом мінімальних вимог, туристське право Німеччини відносно пакетних турів багато в чому відхиляється від Директиви. В пункті 1 § 651a НЦУ відсутній перелік послуг, що підлягають включенню в подорож, при цьому використовується поняття «туристичне обслуговування», в яке входить сукупність усіх послуг з організації подорожі [16, с. 42].

В Акті Великобританії про пекарж-тури (1992 р.) використовується поняття туру, що означає сукупність як мінімум двох послуг за єдину ціну – це перевезення і розміщення, а також інші туристичні послуги, які не пов'язані з транспортом або розміщенням та які складають значну частину в пропорційному відношенні (від комплексного туру – *А. Л.*). Аналогічні положення містить французький Закон від 13 липня 1992 р. № 92-645 [2, с. 25].

Закон Російської Федерації «Про основи туристської діяльності в Російській Федерації» від 24 листопада 1996 р. № 132-ФЗ (в редакції від 14 червня 2012 р. № 78-ФЗ) (абзац 12 частини 1) визначає туристичний продукт як комплекс послуг з перевезення і розміщення, що надаються за загальну ціну (незалежно від включення в загальну ціну вартості екскурсійного обслуговування та (або) інших послуг) за договором про реалізацію туристського продукту [17].

Крім того, поняття туристичного обслуговування і його зміст опосередковано впливають з абзацу 2 частини 3 статті 1212 ЦК РФ [18], відповідно до якого туристичне обслуговування є наданням за загальну ціну послуг з перевезення і

розміщення незалежно від включення в загальну ціну вартості інших послуг.

Подібні положення містять стаття 29 Вступного закону до НЦУ [19] і стаття 5 Римської конвенції про право, застосовне до договірних зобов'язань (1980 р.), прийнятої в країнах ЄС, але заміненої на Регламент (ЄС) № 593/2008 «Рим I» (стаття 6), який був адаптований до Директиви [20].

Таким чином, аналіз зарубіжного і вітчизняного законодавства з туристичного обслуговування, а також законодавства з міжнародного приватного права свідчить про те, що при всій ідентичності розуміння туристичного обслуговування як комплексу туристичних послуг, що надаються за єдину ціну, нормативні документи по-різному підходять до його змісту.

Так, Директива, а також відповідні закони Великобританії і Франції для визнання туристичної послуги комплексною і поширення на неї відповідних норм вводять обов'язкове правило: така послуга повинна складатися як мінімум з двох послуг, однією з яких є перевезення або розміщення. Між тим аналогічні закони Німеччини і Росії визначають структуру такого комплексу.

Слід звернути на вельми важливу обставину, яка є визначальною у процесі створення туристичного продукту. Справа в тому, що туроператор, як правило, не в змозі надати згадані послуги самостійно, тому вимушений укладати господарські договори з контрагентами, здатними безпосередньо надати послуги туристові.

Подібна діяльність в економічній літературі має назву «туроперейтинг» і включає безліч різних аспектів, як зазначає І.М. Герчікова [21, с. 210–211].

Суттю туроперейтингу є господарська діяльність туроператора зі створення туристичного продукту, а саме залучення до сфери туристичного обслуговування організацій, підприємств і фірм, що надають послуги, а також комплектація з цих послуг різноманітних тематичних турів [22, с. 3–4].

При цьому вітчизняний законодавець повинен враховувати одну важливу обставину. Від структури туристичного продукту, який реалізується туроператором за цивільним договором на туристичне обслуговування, залежать вид, кількість і зміст господарських договорів, які туроператор укладає з безпосередніми «постачальниками» послуг, здійснюючи туроперейтинг. Створюючи туристичний продукт, туроператор принаймні два господарських договори надання послуг повинен укласти від свого імені на користь третьої особи (туриста). Іншими словами, туристичний продукт – це сукупність господарських договірних зобов'язань, яка є комплексом, оскільки вони взаємопов'язані і об'єднані загальним призначенням (залежно від споживчого попиту) і відповідають певній спільній меті (цей аспект туристичної діяльності повинен бути відображений у законодавстві України – *А. Л.*).

Уявляється, що договори, які укладає туроператор з безпосередніми «постачальниками» послуг, буде слушним визначити як «зобов'язання, тобто абстрактну модель правовідношення, в якому управленій особі протистоїть конкретний зобов'язаний суб'єкт і де праву однієї особи протистоїть зобов'язок іншої особи до відповідної поведінки» [23, с. 27].

При цьому слід погодитись з думкою О.П. Подцерковного та В.О. Черкеса, які, аналізуючи господарське зобов'язання, відзначають, що поняття «зобов'язання» є загальноправовим та «застосовується в різних галузях права» [24, с. 561], а також залежно від галузі має свої специфічні ознаки. Як вказують згадані автори, найбільш повно інститут зобов'язань опрацю-

ваний у цивільному праві, однак господарські зобов'язання, загальне регулювання яких здійснене в розділі IV Господарського кодексу України (далі – ГК України), набули самостійного значення (в контексті нашого дослідження також – А. Л.) і співвідносяться з цивільно-правовими зобов'язаннями як загальне зі спеціальним [5, с. 228].

Господарсько-договірні зобов'язання є різновидом майново-господарських зобов'язань, а правова підстава їх виникнення – господарський договір зі своїми специфічними ознаками, які наводить О.А. Беляневич [26, с. 456].

Слід погодитися з О.В. Голіной, яка обґрунтовано вказує на необхідність пошуку шляхів вирішення проблем, пов'язаних із співвідношенням загальних і спеціальних норм під час укладення і виконання не закріплених в ГК і Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) договорів надання послуг (зокрема, туристських – А. Л.), удосконалення правової бази цих договорів шляхом конкретизації нормативних приписів, модифікації конструкції договорів надання послуг, не закріплених в ГК України [27, с. 218].

Як один зі способів вирішення позначених проблем О.В. Голіна наводить позицію О.П. Подцерковного щодо необхідності закріплення в ГК України правила, аналогічного тому, що міститься в Перехідному законі до Торгового уложення Німеччини: «Норми ЦК України застосовуються в господарській діяльності остільки, оскільки норми ГК України не передбачають іншого» [28, с. 34–43].

Здійснюючи туроперейтинг, туроператор повинен враховувати, що згідно з правилами статті 511 ЦК України зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи. У випадках, встановлених договором, зобов'язання можуть породжувати права для третьої особи відносно боржника та (або) кредитора. Норми відносно участі третіх осіб в зобов'язанні закріплені в статті 636 ЦК України (договір на користь третьої особи), а стаття 528 ЦК України передбачає можливість покладання виконання зобов'язання на третю особу, якщо за умов договору, вимог ЦК України (у випадку з наданням туристичних послуг – вимог частини 1 статті 902 ЦК України – А. Л.), інших актів цивільного законодавства або суті зобов'язання не впливає обов'язок боржника виконати зобов'язання особисто (курсив наш – А. Л.). В цьому випадку кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою.

Коментуючи правила статті 511 ЦК України, О.А. Отраднова зауважує, що в цьому випадку йдеться не про додаткового суб'єкта зобов'язання, а про суб'єкта виконання. Третя особа в розумінні статті 528 ЦК України не є суб'єктом зобов'язання, адже вона не має прав в зобов'язанні і не має обов'язків, визначених зобов'язанням. *Обов'язок виконати зобов'язання виникає із якихось інших відносин між боржником та такою третьою особою (наприклад, ця особа є боржником сторони-боржника у якомусь іншому зобов'язанні)* (тобто йдеться про господарські зобов'язання безпосереднього «постачальника» послуги і туроператора як правову підставу для отримання туристичних послуг споживачем – А. Л., курсив наш – А. Л.) [29].

У зв'язку з цим Н.В. Федорченко, О.А. Отраднова, Д.П. Стригунова та інші зарубіжні та вітчизняні автори також звертають увагу на те, що законодавець не визначив (у частині 2 статті 902 ЦК України, зокрема) порядок узгодження виконавця із замовником можливості (механізму – А. Л.) залучення третьої особи до виконання зобов'язання. Н.В. Федорченко зазначає, що одним зі способів усунення цього недоліку є врегулювання цього питання

самими суб'єктами договірних відносин, що передбачено правилами частини 2 статті 6 ЦК України, згідно з якою договірні відносини, що згадуються в актах цивільного законодавства, але недостатньо ними регламентовані, можуть бути врегульовані самими суб'єктами договірних відносин.

Виходячи з цього, Н.В. Федорченко дійшла обґрунтованого висновку про доцільність внесення в договір про надання послуг (у тому числі, комплексної туристичної послуги – А. Л.) особливої умови про можливість залучення третіх осіб до виконання зобов'язання або укладення окремого договору між виконавцем і замовником, аналогічного договору субпідряду в договірних зобов'язаннях з виконання робіт [30, с. 233–234].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити певні висновки та висунути деякі пропозиції щодо змін та доповнень до чинного законодавства про туризм:

1) понятійний апарат, покликаний регулювати відносини у сфері туризму, зокрема визначення поняття «туристичний продукт», потребує подальшого опрацювання і удосконалення;

2) структура туристичного продукту повинна складатися з послуг розміщення (готельного обслуговування), харчування, екскурсійного обслуговування та страхування, оскільки ці послуги є істотними умовами договору на туристичне обслуговування;

3) туроператор пропонує споживачу комплекс туристичних послуг (туристичний продукт) за єдиною ціною, а споживач на свій розсуд вибирає комбінацію з двох і більше туристичних послуг з організації його подорожі;

4) узгодження між туроператором і споживачем структури туристичного продукту повинно відбуватись з дотриманням умов Директиви Ради ЄС № 90/314/ЄЕС про комплексні тури;

5) на законодавчому рівні необхідно закріпити норму, відповідно до якої договір про надання комплексної туристичної послуги (туробслуговування) в обов'язковому порядку повинен містити умову про можливість залучення туроператором третіх осіб до виконання його зобов'язань перед туристом за цим договором (статті 511, 528, 902 ЦК України, стаття 194 ГК України, виходячи з суб'єктного складу сторін договору); ця умова має неодмінно кореспондуватись із зобов'язанням безпосереднього «постачальника» послуг перед туроператором, яке впливає із господарського договору між ними про надання послуг третій особі (туристу) згідно зі статтею 636 ЦК України та статтями 179–188 ГК України);

6) на законодавчому рівні необхідно закріпити поняття «туроперейтинг» і визначити його як виключну господарську діяльність туроператора, спрямовану на створення і реалізацію туристичного продукту;

7) необхідне подальше опрацювання і вдосконалення господарського законодавства як основного інструменту правового регулювання туристичної діяльності з одночасним вирішенням питань його спеціалізації, у зв'язку з чим одним із насущних питань є доповнення ГК України нормами, що регулюють господарську діяльність у сфері туризму;

8) необхідно розвивати міжнародне співробітництво в контексті удосконалення механізму правового регулювання господарської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.

Література:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.

2. Стригунова Д.П. Соотношение «услуга» и «обслуживание» в сфере туризма / Д.П. Стригунова // Современное право: информационно-практический журнал. – 2005. – № 4.
3. Резнікова В.В. Правова природа інституту туристичного обслуговування / В.В. Резнікова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 9.
4. Большая советская энциклопедия / гл. ред.: А.М. Прохоров. – М.: Советская энциклопедия, 1976. – Т. 23. – 640 с.
5. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев – М.: Юрид. лит., 1982– . – Т. 2. – 1982. – 360 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
7. Право Евросоюзу. Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package-tours // Official Journal. – 1990. – L. 158. – P. 59–64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://europa.eu/european-union/law_en.
8. Стригунова Д.П. Правовые основы гостиничного и туристского бизнеса : [учебное пособие] / Д.П. Стригунова – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2016. – 228 с.
9. Димінська О.Ю. Особливості захисту прав споживачів туристичних послуг за законодавством України та ЄС / О.Ю. Димінська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5.
10. Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/847-2014-%D1%80>.
11. Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/200-2015-%D1%80>.
12. Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49894.
13. Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/997_g17.
14. Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_415.
15. Правове регулювання сфери захисту прав споживачів у Європейському Союзі та в Україні (комплексне порівняльно-правове дослідження) / [кол. авт.: А.В. Ісічко, О.П. Мінін та ін.] ; за заг. ред. І.А. Грицяка. – К.: ТОВ «АТИКА-Н», 2005. – 656 с.
16. Правовое обеспечение туризма : [ученик] / коллектив авторов ; под общ.ред. Е.Л. Писаревского. – М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. – 336 с.
17. Федеральный Закон РФ «Об основах туристской деятельности в Российской Федерации» от 24 ноября 1996 г. №132 // Собрание Законов РФ. – 1996. – № 49. – Ст. 5491.
18. ФЗ РФ от 30 ноября 1994 г. №51 // Собрание Законов РФ. – 1994.
19. Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/040401#1>.
20. EUR-lex. Official website of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32008R0593&qid=1476282402306&tid=1>.
21. Герчикова И.Н. Деловая этика и регулирование международной коммерческой практики : [учеб. пособие] / И.Н. Герчикова. – М.: Консалтбанкир, 2002. – 574 с.
22. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности : [ученик] / Е.Н. Ильина. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 256 с.
23. Беляневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : [монографія] / О.А. Беляневич. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
24. Хозяйственное право : [учебник] / под ред. В.К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 897 с.
25. Господарське право : [підручник] / [О.П. Подцерковний, О.О. Квасницька, А.В. Смітюх та ін.] ; за ред. О.П. Подцерковного. – Х.: Одиссей, 2010. – 640 с.
26. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / [О.А. Беляневич, О.Н. Вінник, В.С. Щербина та ін.] ; за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. – 3-те вид. переробл. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 896 с.
27. Голина О.В. Проблеми спеціалізації господарсько-правового регулювання договірних відносин із надання послуг / О.В. Голина // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – № 10-2. – Т. 1.
28. Подцерковний О.П. Загальні і спеціальні норми: проблеми виявлення та вирішення конкуренції / О.П. Подцерковний // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 6.
29. Коментар до Цивільного кодексу України станом на 15 листопада 2007 р. / авторський колектив коментарю до Цивільного кодексу України ; О.А. Отраднова коментар до гл. 47 // Всеукраїнська мережа ЛІГА:ЗАКОН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua.
30. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики : [монографія] / Н.В. Федорченко. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України ; Юрінком Інтер, 2015. – 328 с.
31. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності : [навч. посіб.] / Є.В. Козловський. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
32. Викулова О.Н. Коментарій к Федеральному закону «Об основах туристской деятельности в Российской Федерации» (постатейный) / О.Н. Викулова. – М.: Юстициформ, 2008. – 140 с.
33. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды : сб. науч. трудов / Г.Л. Знаменский. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 488 с.
34. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : [монографія] / В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.
35. Мамутов В.К. Кодификация: сборник научных трудов / В.К. Мамутов. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 248 с.

Ляшенко А. А. Особенности структуры туристского продукта как комплекса хозяйственных обязательств

Аннотация. Статья посвящена особенностям правового регулирования хозяйственной деятельности в сфере туризма. Основное внимание уделено исследованию структуры туристского продукта как базового элемента туropolейтинга. На основе анализа зарубежного и отечественного опыта законодательства, с учетом современных интеграционных процессов выявлены недостатки в сфере правового регулирования туристской деятельности в Украине, определены причины, которые их обусловили, а также обозначены пути решения проблемных вопросов в исследуемой отрасли.

Ключевые слова: туристский продукт, комплекс туристских услуг, туropolейтинг, хозяйственные обязательства, туристские услуги, перевозка, размещение, хозяйственный договор, договор туристского обслуживания, договор оказания услуг.

Lyashenko A. Features of tourism product structure as a set of business obligations

Summary. The article is devoted to the peculiarities of the legal regulation of economic activity in the tourism sector. Paid special attention to the tourism product structure as a basic element touroperating. Based on the analysis of foreign and domestic experience of create laws, in view of modern European integration processes, identified deficiencies in the sphere of legal regulation of tourist activity in Ukraine identified the causes that led to them, as well as designated solutions of problematic issues in the investigated industry.

Key words: tourist product, complex of tourist services, touroperating, economic obligations, tourist services, transportation, accommodation, business contract, tourist service contract, service contract.